

II. Smrt a problém jejího smyslu (pokračování)

3. Personalistické pojetí smrti (P. L. Landsberg)

T 20: „Osoba je pro nás existence, která se sama konstituuje v aktech, je činným sebebudováním, ‚bytím, které se děje‘, jež dává celku lidsky individuální existence její smysl a její jednotu. Prostě tím, že se objeví, proměňuje už celek *individuality* v celek *osobnosti*, v místo personalizace. Všechny prvky, které v člověku předcházejí personalizaci, pozbývají své vlastní podstaty tímto přetvořením vytvářejícím jednotu. Existuje specifický vztah mezi tímto procesem přeměny a vitálním procesem, který může být, *pokud jej izolujeme*, přirovnán k individuálně vitálním procesům u zvířat ... Organický proces má pro aktualizaci osoby po pravdě dvojaký význam. Na jedné straně organický proces tím, že klade odpor, nutí osobu, aby v průběhu svého uskutečňování zápasila o jednotu. Na druhé straně jí poskytuje příležitost a místo k takovému uskutečňování.“

(P. L. Landsberg, *Zkušenost smrti*, Praha 1990, str. 135.)

T 21: „Specificky lidský problém smrti vyvstává v důsledku události, která konstituuje člověka jako takového, totiž v důsledku proměny živé bytosti v osobu. V té míře, jak se v člověku uskutečňuje tato základní možnost, objevuje se také sám problém smrti. To platí stejně tak v dějinách lidstva jako v biografii jednotlivce.“ (Tamt.)

T 22: „Tak, jak se sami individualizujeme, jsme schopni zpozorovat i personální jedinečnost ostatních. V osobní lásce se dotýkáme této jedinečnosti v její nevýslovné existenci a v působícím jádru, jež představuje její podstatný a nezrušitelný rozdíl také od nás samých. Smrt člověka, kterého milujeme takovou láskou a kterého poznáváme jako osobitého a nenahraditelného, nám může říci něco rozhodujícího ... Tam, kde je nám v lásce dána sama osoba ... se dotýkáme ontologického problému jejího vztahu ke smrti.“ (Tamt., str. 127.)

T 23: „Když mi Brunschvicg vytkl, že připisuji vlastní smrti důležitost větší, než přiznává své smrti on, odpověděl jsem bez váhání: ‚To, na čem záleží, není moje smrt, ani vaše smrt, nýbrž smrt člověka, kterého milujeme.‘ Jinými slovy: problém, jediný podstatný problém, je v konfliktu lásky a smrti.“ (G. Marcel, *Přítomnost a nesmrtelnost*, Praha 1998, str. 90.)

T 24: „Osoba se stává nepřítomnou tímto zvláštním způsobem, právě v okamžiku, kdy vitální proces v daném organismu skončil ... Živé tělo se tu stává mrtvolou. Avšak mrtvola už není možným místem přítomnosti osoby. Sám pohled na mrtvolu neprozrazuje jen, že tu dospěl ke konci celkový vitální proces, vlastní jednomu individuu lidského rodu; poučuje zároveň, pokud v nás vyklíčila kategorie osoby, že osobní duch se v tomto těle už nemůže realizovat. V otevřených očích zemřelého zpozorujeme nejen konec života, nýbrž také ‚zmizení‘ duchovní osoby, která je přítomná ve výrazu živého obličeje. Vidíme dokonce, že osoba už *nemůže* být přítomna, protože individuální životní proces už neexistuje. Život v biologickém smyslu slova, právě když končí, ukazuje, že je nezbytným základem přítomnosti a uskutečnění personálního ducha v celku pozemského člověka.“ (P. L. Landsberg, *Zkušenost smrti*, str. 128.)

T 25: „Jasně vědomí o nutnosti smrti je ... možné teprve skrze *podílení*, skrze *osobní lásku*, v níž byla tato zkušenost od počátku ponořena. Uzavřeli jsme společenství s tím, který zde umírá, vytvořili jsme spolu s ním ‚my‘ ... Mé společenství s touto osobou se zdá být rozbito:

ale tímto společenstvím jsem byl do jisté míry *já sám*, a v téže míře proniká smrt do nitra mé vlastní existence a právě tím se bezprostředně zakouší.“ (Tamt., str. 131.)

T 26: „Uchovat společenství s mrtvým znamená chránit svou vlastní existenci před rozpadem, protože toto společenství vešlo do její podstaty. Duch je tedy nucen nalézt skutečné řešení problému, aby toto společenství mohlo být znovu ustaveno. Takové řešení však, jak se zdá, právě nelze najít. Duchovní utrpení vychází z ohroženosti existence, která se tu ocitá v naprosté nejistotě, v nebezpečné ztrátě vztahů, opuštěna a bezmocná.“ (Tamt., str. 134.)

T 27: „Toto ‚my‘ a zároveň síla osobitosti tohoto nového bytí personálního řádu nás přivádí k prožitému poznání toho, že sami musíme zemřít. Sledujeme ‚my‘, které se právě rozpadá, tím že tento rozpad prožíváme až na samu mez ‚onoho světa‘; na okamžik se téměř dotýkáme atmosféry, která přichází ze země smrti, vcházíme do nejkrajnějšího odcizení, které brzo odebere milovanou osobu ze známé souvislosti s námi. Vzápětí jsme už zase zpět z říše temnot. Ale nesáhl po nás v tomto okamžiku velký chlad? Jsme ještě titíž? Budeme ještě titíž, když jsme jednou něco takového pocítili?“ (Tamt., str. 129–130.)

T 28: „Možnost proměny naší vlastní existence jako ‚existence k smrti‘ (*Sein zum Tode*) v důsledku zkušenosti smrti blízkého člověka, je založena právě v možnosti osobní lásky, v níž jsme vyzvedáni ze své odloučenosti ... v každém případě je význam takové zkušenosti na druhém tak hluboký, že proniká podstatně mou existenci a rozhodně nepatří jen do povrchu sociálního, do oblasti neosobního ‚se‘ (*man*).“ (Tamt., str. 133.)

T 29: „Úzkost před smrtí ... by byla nepochopitelná, kdyby fundamentální struktura našeho pobytu (*Dasein*) nebyla sama ze sebe orientována na přežití ... tak nám sama úzkost vyjevuje, že smrt a nicota se protíví nejhlubší a nepominutelné tendenci naší bytosti ... V základu bytí se odehrává akt *kladení sebe sama a přitakání sobě*. V podstatě osoby, která ví o své jedinečnosti, nalézáme tendenci k přitakání této nehotové jedinečnosti, k přitakání a uskutečnění... Naděje tvoří smysl našeho života a pokračuje v oblasti osoby v sebepritakání, které náleží k bytí vůbec: ‚Neboť naděje je nejvznešenějším plodem úsilí minulosti stát se budoucností a právě toto úsilí v pravém slova smyslu tvoří bytí a dodává mu skutečnosti‘ ... Budoucnost naděje je budoucností mé vlastní osoby, v níž se mám naplnit ... Naděje usilovně míří k bytí, k trvalé a pokračující aktualizaci lidské osoby ... Naděje je aktualizující tvoření ... naděje ujišťuje, ale ujišťuje tvořivým a odvážným pohybem celé existence. Analogickým způsobem se zoufalství vztahuje k nicotě.“ (Tamt., str. 137–139.)

T 30: „A tak ani víra v osobní přežití není pouhým útěšným slibem. Je to spíše výraz a především aktualizace této základní ontologické struktury. Smrt chápaná jako definitivně ničící, fyzická smrt chápaná jako univerzální popření naší existence je pouze odrazem zoufalé nevíry a negací osoby sebou samou“. (Tamt., str. 137)

T 31: „Bezprostřední zkušenost se smrtí *druhého* nám nikterak neskýtá jistotu, pokud jde o jeho přežití. Podává nám fakt *nepřítomnosti* a neukazuje, je-li tato nepřítomnost důsledkem zničení anebo pouze důsledkem toho, že se druhý vytratil našemu vnímání. Víra v přežití slibuje, že naše vlastní smrt nás se zmizelým bližním opět spojí, že budeme moci znovu slyšet jeho slovo, za neznámých podmínek a vysvobození ze starého těla. Ale zkušenost smrti bližního ve své čiré faktičnosti nemůže takový slib ani dokázat, ani vyvrátit.“ (Tamt., str. 128.)

